

Mitt Lyriska Husapotek – Johannes Edfelt

Varje sekund är ett avsked

Jag blir alltid glad när jag tänker på Johannes Edfelt som blev så gammal och hade ett så gott minne. Som han kunde berätta! Jag kände honom i mer än 50 år och tröttnade aldrig på att läsa honom och höra honom berätta sina historier. Han hade kan man säga – med ett modernt språkbruk – en minnets hårddisk i huvudet, avundsvärd och uppdaterad under mer än 90 år. Han blev 93. Han föddes 1904 och avled 1997.

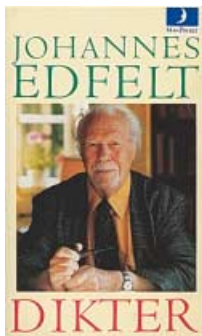
Sedan början av 1960-talet sökte jag upp honom för många radioprogram i samband med aktuella böcker som han gav ut. Han var en flitig man och skrev dagskritik under många år i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet.

»Mitt minne är omfattande men dimmigt«, sade redan Darwin. Om Johannes gällde tvärtom att det var omfattande och klart som en sommarhimmel utan moln. Han kunde klicka fram vad som fanns inskrivet på minnets dator utan besvär, med nödvändiga detaljer och roligt. Goda berättare borde belönas likaväl som överdådiga författare i Svenska Akademien, där han var medlem sedan 1969.

En annan författare, Johan Oxenstierna, som översattes till många språk så att han fick tillnamnet »Nordens Montaigne« (1666–1733), skrev reflexioner, som denna: »Ett gott minne är en utomordentlig egenskap, men stundom önskade man att det vore mindre tjänstaktigt.«

Orden gäller inte Edfelt, tvärtom, ty han mindes också det som var pinsamt, fadäserna och fläckarna, skamligheter och motgångarna.

Ett bra urval är samlat i Månpockets »Dikter« 1991, nu slutsåld och förtjänt av ny upplaga. I dikten »Minnet« skriver han att »tiden susar över ett par barnskor i ett hörn; över skolboken, uppslagen på pulpeten; över papperens skrivtecken; över den knastertorra lagerkransen på väggen. Varje sekund är ett avsked.« Det är samtidigt exakt och har en vid

utblick. Sorgen och vreden är minnets barn. Att varje sekund är ett avsked var sant redan för barnet som växte ur skorna och under de svåra ungdomsåren med engagemang i tidens politik och moral, de mogna årens plikter och drömmar, ålderdomens känsla att kort tid är kvar.

Men det är också sant att avskedet från livet blir svårare genom kärleken till livets goda vanor, till sina närmaste, vännerna, böckerna, skrivandet, musiken, resorna. De goda vanorna innebär ju också ständiga uppskov med avskedet år för år, dag för dag, hela livet ...

Man kan säga att med uttrycket »varje sekund är ett avsked« står han alldeles nära den punkt där allt som kan sägas är sagt och resten är tystnad. Men det finns i själva tystnaden en ny möjlighet som han uttrycker så: »Det är ingenting annat än det förestående avskedet som återigen gör världen mirakulös.« (I prosadikten »De sena åren« ur samlingen »Spelrum«, 1990.)

Han har gått sin egen väg utanför alla skolor och moden och tidens »krav« på anpassning till olika engagemang. Det finns i hans liv och dikter en kraft som håller undan den undergångsdrift som också är närvarande genom åren. Om kaos och ångest skriver han överallt i sina dikter och prosadikter, och finner på utvägar. De senare blev vanligare under hans sista böcker, som en kritiker kommenterat så här: »Prosa-dikten är ett anslag, en inbjudan till egen tankeverksamhet. Den gör att läsaren lockas att själv bli kreativ.« Det är så riktigt iakttaget och skrivet. (Tommy Olofsson i Svenska Dagbladet 1992.)

Läs hans dikter och gärna också en stor biografi av Ulla-Britta Lagerroth, »Johannes Edfelt« 1993. Hon visar där hur hans liv blir dikt och hans känsla av att vara en outsider riktas mot en stark vilja att bli delaktig i det vanliga livet. Om inte dagens ekonomi och det gängse börsspråket lägger sin kalla hand över en tillvaro fri från beräkning, skulle man kunna säga att han vill bli en insider.

Han har skrivit några av vår poesis bästa dikter, och de handlar om ärlighet, medkänsla och humanism – ett illa trängt begrepp idag när allt värderas i pengar eller avsaknad av nödvändiga

medel. Han har skrivit kärleksdikter som har styrkan att inte försvinna ur vår litteratur.

Han har översatt tyskspråkig dikt och fransk poesi, lyrik från Storbritannien, Irland och USA. I en krönika skrev jag för några år sedan om hans tolkningar av den tyske läkaren och poeten Gottfried Benn. Och Goethes korta dikt på två rader »Ursäkt« är både exakt och roligt: »Kritisk är du mot kvinnan: hon går från en till en annan! / Klandra ej! Hon är på jakt efter en trogen man.« Ett stort urval av hans tolkningar genom alla åren, sex decennier, finns i boken »Följeslagare«, 1989 (Bra Lyrik/Bonniers) med urval och bra efterord av Bengt Holmqvist.

Jag tar ner hans dikter och prosadikter och tolkningar från hyllan med mitt lyriska husapotek när jag vill läsa hans språk som noga tvättats rent och hängt att torka i vackert väder. Alla överflödiga ord som på annat håll trängs i tryck får fara och flyga när man sätter sig i ett hörn och läser också hans prosa – t ex »Årens spegel« (1963), med minnen från hans Västergötland med barnet vid läslampan, landskapet, årstiderna. »Var ens Arkadien varit glömmet man ju inte.«

Jag öppnar hans många böcker när jag själv behöver en skjuts framåt att skriva på en egen bok, för att där finns hans uppfinningsrikedom i motiven och de personliga infallsvinklarna. Det är en sträng poesi som kan tyckas hårt slutet i formen. Men som en klassiskt formad lerkruka innehåller den en rik historia som ger hans dikter smak, doft, syn, känsel och hörsel som skärper de egna sinnena och uppmuntrar det sjätte, intuitionen som poeter av den första ordningen har och väcker hos oss andra, vi som läser dikter.

KRÖNIKÖR: Carl Magnus von Seth